

رهنمودهایی به عزاداران سالار شهیدان علیه السلام

آیت‌الله جوادی آملی

اشاره

عزاداری سالار شهیدان، امام حسین علیه السلام، دارای شرایط و آدابی است که رعایت آن‌ها کمک شایانی به بهتر برگزار شدن آن نموده و در عمل، به ترویج فرهنگ و معرفت حسینی در جامعه می‌انجامد. برای این‌که مراسم عزاداری را همسو با اهداف قیام عاشورا هدایت و مدیریت کنیم، بایسته است به رهنمودهای حضرت آیت‌الله جوادی آملی، برگرفته از کتاب *کوثر کربلا*^۱، توجه ویژه شود. بدیهی است که ملتزم شدن به رهنمودهایی از این دست، ضمن جلب رضایت خداوند و اهل بیت علیهم السلام، جامعه را از هر گونه افراط و تفریط در این مسیر برحذر داشته، عزاداری راستین و اثربخش را به تصویر می‌کشد.

۱. بزرگداشت عزاداری سالار شهیدان، سند شرف جامعه انسانی، به‌ویژه ایران اسلامی است و باید آن را مایه فخر خود دانست و حفظ کرد. این مراسم، از

۱. جوادی آملی، عبدالله، *کوثر کربلا*، قم: مرکز نشر اسراء، اول، ۱۳۹۱ ش، ص ۳۰۳ - ۳۱۰ (با تلخیص و ویرایش).

بهترین ذخیره‌های نظام دینی است که هم امت اسلامی را به سلاح معنوی انبیا علیهم‌السلام مسلح می‌نماید و هم دشمنان آن‌ها را که می‌خواهند مردم مسلمان جاهل بمانند، خلع سلاح می‌کند. اکنون، مهاجمان فرهنگی با ماهواره‌ها مسلمانان را وادارند که عالم و عامل نباشند و گمراه شوند.

۲. با قصد خالص و برای رضای حضرت حق، در عزاداری شرکت کنیم؛ تا گوشه‌ای از دین ما به امام حسین علیه‌السلام و کربلا ادا گردد. حرکت دسته‌ها و هیأت‌ها نیز باید بر اساس تهذیب و تزکیه و به دور از انگیزه‌های نفسانی و کارهای نادرست باشد.

۳. به شکل کوشا و فراگیر در مراسم عزاداری اهل بیت علیهم‌السلام، به‌ویژه عاشورا شرکت نماییم؛ به گونه‌ای که از نوجوانان و جوانان گرفته تا بزرگسالان و پیران، هر کدام به اندازه توان خود در این مراسم شرکت کنند و شهر و روستا را به غُلْغُلَه و وَلُولَه درآورند که خدا می‌داند ثواب این کار چه اندازه بزرگ است! هم‌چنین باید بزرگان هر شهر که از جاهت و حرمتی برخوردارند، با شرکت در مجالس حسینی، در واقع، بر حرمت خود بیفزایند؛ هرچند از آنان توقع نیست که مانند جوانان تا پایان برنامه سوگواری بمانند. نیز مناسب است عزاداران در مراسم حسینی‌های گوناگون شرکت نمایند و تا آن‌جا که می‌توانند به یک جا بسنده نکنند.

۴. هیچ کس در کوی و برزن، تماشاچی مراسم نباشد و هر طور که می‌تواند، در عزاداری و اشک‌ریختن برای اهل بیت علیهم‌السلام شرکت کند. گریه برای شهید، اشتیاق به شهادت را در دل‌ها پدید می‌آورد و عاطفه‌های انسانی را برمی‌انگیزد. اگر سِرِّ نهضت حضرت سیدالشهدا علیه‌السلام آشکار شود، معلوم خواهد شد که چرا اصرار شده تا برای آن حضرت گریه کنیم.

بر پایه برخی نقل‌ها، وقتی صبحگاهان در محضر امام صادق علیه‌السلام نام مبارک

عرض کردند: «ما برای اهل خود، میوه و طعام می‌آوریم.» پس، امیر کسی است که به انسان میوه و طعام می‌دهد و علی بن ابی‌طالب علیه السلام از این جهت که به امت اسلامی طعامی معنوی و سالم می‌دهد، «امیر المؤمنین» است. آری! غذای این امیر، همان ایمان، علم و معرفت است.^۱ آن حضرت، اوصاف کمالی خود را به مؤمنان که شاگردان ایشان‌اند، می‌چشاند و مجالس حسینی علیه السلام باید زمینه‌های چنین اطعامی باشد؛ هرچند دادن طعام مادی، جایگاه و پاداش خود را دارد.

۷. عنصر مبارزه با طاغوت زمانه، امر به معروف و نهی از منکر، نبرد با استکبار جهانی و تبیین جنایات دودمان ننگین اموی، باید در سخنرانی‌ها و شعارها نمود و بروز یابد. رسالت خطبا و گویندگان مجالس حسینی، این است که معارفی را بازگو کنند که هدف سالار شهیدان علیه السلام را به‌خوبی تشریح نماید.

۸. شعرها و شعارها، باید سودمند و مؤثر باشند. مسئولان هیأت‌ها و دسته‌ها باید این امر مهم را مدیریت کنند. شعارها باید برگرفته از معارف قرآن و آموزه‌های عترت علیهم السلام باشند. بدیهی است، مداحی برای اهل بیت علیهم السلام، پایگاهی رفیع در دین دارد؛ چنان‌که ایران اسلامی را نیز در دوران دفاع مقدس بسیار یاری نمود.

وجود مبارک امیر مؤمنان، علی بن ابی‌طالب علیه السلام فرمود: وقتی مردم به صحنه سیاسی - اقتصادی آمدند، من خود را موظف به پذیرش حکومت دیدم؛ «لَوْ لَأَ حُضُورُ الْحَاضِرِ وَ قِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ... وَ لَسَقَيْتُ آخِرَهَا بِكَأْسِ أَوْلِيَّهَا».^۲ آن حضرت علیه السلام بیست و پنج سال خانه‌نشین بود؛ اما هنگامی که مردم آماده پذیرش حکومت علوی شدند، او نیز وارد ساحت سیاست شد. اگر وی یاور نمی‌داشت، در انزوا می‌ماند. حضور مردم در صحنه سیاسی، رکن اساسی است و بررسی

۱. عیاشی، تفسیر العیاشی، تحقیق: سید هاشم رسولی محلاتی، تهران: چاپخانه علمیه، ۱۳۸۰ق، ج ۲، ص ۱۸۴.

۲. شریف رضی، محمد بن حسین بن موسی، نهج البلاغه، تصحیح: صبحی صالح، قم: دار الهجرة، بی‌تا،

خطبه ۳، بند ۱۶ - ۱۸.

نهضت سالار شهیدان، سهم تعیین‌کننده‌ای در حضور سیاسی مردم دارد. در ایران اسلامی نیز سیره و مرام حسین بن علی علیه السلام و عشق به شهادت، باعث شد که مردم به صحنه انقلاب وارد شوند. از این رو، ائمه علیهم السلام اصرار داشتند که جریان کربلا، به طور کامل در جامعه مطرح و اطلاع‌رسانی شود.

۹. هیچ کس به سلیقه خود چیزی بر مراسم عزاداری نیفزاید. برداشتن آهن‌های سنگین (علامت‌ها)، پیام ویژه‌ای ندارد. این کارها، کاهش یابد و بر عظمت عزاداری افزوده گردد. حمل علم‌های سبک، پرچم‌ها و یا پارچه‌های مکتوب، به‌خوبی می‌تواند رنگ بزرگ‌داشت و تعظیم به مراسم عزاداری بدهد. باید بررسی نمود که چه چیزی در تشکیلات سیدالشهدا علیه السلام بوده یا باید باشد، چه چیز نبوده و نبودن آن بهتر است؛ چرا باید کار پُرتوایی مانند پای برهنه‌بودن و بر سر و سینه زدن در عزاداری برای رضای خدا را رها کنیم و بار سنگین آهن‌ها را بر دوش بکشیم؟ باید بر اساس رهنمود قرآن و عترت علیهم السلام حرکت کرد و وقتی راه صحیح و روشن باز است، چرا راه نامطمئن را طی کنیم؟

۱۰. حرکت هیأت‌ها و دسته‌ها، به گونه‌ای هدایت شود که هنگام اذان ظهر، در یک یا چند جا نماز جماعت بر پا شود؛ اعم از مسجد یا حسینیه. اگر امکان برگزاری نماز جماعت نبود، از نماز فرادی در اوّل وقت نماز در مسجد غفلت نشود تا عزاداری با سیره صاحب‌عزا هماهنگ باشد. بایسته است که اطعام عزاداران، پس از برگزاری نماز باشد.

۱۱. همکاری و هماهنگی با مسئولان نظامی از جمله نهادهایی مانند نیروی انتظامی، لازم است.

۱۲. شب‌های عزاداری، در خانه‌ها داستان کربلا برای فرزندان و نوه‌ها بازگو شود و نباید شب‌ها، به‌ویژه شب‌های بلند، با دیدن فیلم‌های غیرآموزنده بگذرد. مطالب عبرت‌آمیز، در اذهان نوسالان به‌نیک‌ی می‌ماند. از این رو، داستان خوب‌ها و بد‌ها

در ماجرای کربلا را باید برای عبرت‌گیری دیگران بازگو کرد. همچنین به فرزندان مان آموزش دهیم که هنگام نوشیدن آب، از گفتن «سلام بر حسین علیه‌السلام» غفلت نکنند.

۱۳. رعایت حریم تربت پاک سالار شهیدان، لازم است. از این رو، شایسته است بر اساس رهنمودهای دینی، کمی از آن تربت پاک را با آب آمیخت و به نوزاد خود چشانند و این، از دستورهای رسمی دین اسلام است؛^۱ تا کودک با نوشیدن آب آمیخته با تربت حسین علیه‌السلام، حسینی شود و برای تمام عمر به نام سالار شهیدان سخن بگوید. همچنین، توصیه شده پس از یک ماه روزه‌داری، در عید فطر با مقداری اندک از تربت حسینی افطار شود.^۲

۱۴. پاس‌داشت خون مطهر سالار شهیدان علیه‌السلام، ایجاب می‌کند که آن امام مظلوم را هر روز با زیارت عاشورا یا زیارت وارث زیارت کنیم؛ تا مرام آن حضرت زنده بماند. خواندن این زیارت، برای همگان رجحان دارد؛ هم توده مردم و هم عالمان و نخبگان، مانند: فقها، حکما، متکلمان، مفسران و عرفا.

از پیام‌های سازنده زیارت عاشورا نباید غفلت کرد؛ پیام‌هایی مانند: دوستی با دوستان اهل بیت علیهم‌السلام و دشمنی با دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام؛ «إِنِّي سَلِمٌ لِمَنْ سَأَلَكُمْ وَ حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَكُمْ»^۳ امروزه، برخی مانند یزید در بسیاری از کشورهای اسلامی حکومت می‌کنند و ملت و ملیت خود را رایگان به بیگانگان می‌فروشند.

اگر وجود مقدس و مبارک سالار شهیدان در جامعه کنونی می‌بودند، اجازه نمی‌دادند مسلمانان این گونه در سراسر جهان قتل عام شوند؛ زیرا آن امام مظلوم

۱. محمد بن محمد بن نعمان عکبری (شیخ مفید)، المقنعة، قم: کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق، ص ۵۲۱.

۲. همو، مسار الشیعه، بیروت: دار المفید، دوم، ۱۴۱۴ق، ص ۳۱.

۳. ابن قولویه قمی، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، پیشین، ص ۱۷۷؛ محدث قمی، شیخ عباس، مفاتیح

الجنان، ترجمه: موسوی دامغانی، قم: تابان، دوم، ۱۳۷۹ش، «زیارت عاشورا».

ظلم ستیز می فرماید: من با هر کس که مانند یزید است، مخالفم؛ «وَعَلَى الْإِسْلَامِ السَّلَامُ إِذْ قَدْ بُلِيَتْ الْأُمَّةُ بِرَاعٍ مِثْلِ يَزِيدٍ»^۱

در زیارت جامعه کبیر نیز جمله «مُحَقِّقٌ لِمَا حَقَّقْتُمْ مُبْطِلٌ لِمَا أَبْطَلْتُمْ»^۲ بدین معناست که هر معرفت بلندی را که شما خاندان وحی تحقیق کردید، ما نیز محقق آن هستیم و هر چه را شما باطل دانستید، ما نیز ابطال می کنیم؛ یعنی هر حکومت باطلی را که شما برانداختید، ما نیز در براندازی مثل آن تلاش می کنیم و هر حکومتی را که شما پی ریزی کردید، ما نیز در پی ریزی آن می کوشیم.

ثواب زیارت حسین بن علی علیه السلام بیش از ثواب زیارت دیگر امامان علیهم السلام یاد شده؛ با این که همه آن ها نور واحدند، رفتن به زیارت قبر حسین بن علی علیه السلام سفارش اکید شده است.^۳ اگر رفتن به زیارت حضرت سیدالشهدا علیه السلام شدنی نبود، زیارت عاشورا خوانده شود؛ مبدا روزی بی یاد حضرت امام حسین بگذرد. صبح به هنگام خروج از منزل رو به قبله سه بار گفته شود: السلام عليك يا أبا عبدالله و رحمة الله و برکاته!

بسیاری از بزرگان نذر می کنند که اگر فلان مشکل آن ها برطرف شود، زیارت عاشورا بخوانند.

۱۵. ماه محرم که ظرف زمانی عزاداری سالار شهیدان علیه السلام است، از دو جهت همانند ماه مبارک رمضان است؛

۱. علی بن موسی بن جعفر (سید بن طاووس)، اللهوف علی قتلی الطفوف، تهران: انتشارات جهان، ۱۳۴۸ ش، ص ۲۴.

۲. تقی الدین کفعمی، ابراهیم بن علی عاملی، البلد الأمين والدرع الحصین، بی جا: چاپ سنگی، بی تا، ص ۲۹۷؛ محدث قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، پیشین، «زیارت جامعه کبیره».

۳. ابن بابویه قمی، محمد بن علی (شیخ صدوق)، الأمالی، ترجمه محمدباقر کمره ای، تهران: کتابخانه اسلامی، ۱۳۶۲ ش، ص ۱۴۲ - ۱۴۳.

اول این که رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در باره ماه رمضان فرمود: «أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ؛^۱ نفس‌های شما روزه‌داران در ماه رمضان، تسبیح است.» در باره عزاداری سیدالشهدا عَلَيْهِ السَّلَام نیز چنین آمده است: «نَفْسُ الْمَهْمُومِ لُظْمِنَا تَسْبِيحٌ وَ هَمُّهُ لَنَا عِبَادَةٌ؛^۲ نفس کسی که برای مظلومیت ما غمگین است و هنوز نگریسته، در حکم تسبیح خدا است و اندوه او بر ما عبادت است.»

دوم آن که در پایان ماه رمضان عرض می‌شود: خدایا! این سال را آخرین سال روزه ما قرار مده و اگر سال پایانی است، ما را مشمول رحمت خود ساز و از الطاف خود محروم نکن؛ «اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ صِيَامِنَا إِيَّاهُ... فَإِنْ جَعَلْتَهُ فَاجْعَلْنِي مَرْحُومًا وَلَا تَجْعَلْنِي مَحْرُومًا.»^۳ شایسته است، در پایان محرم نیز گفته شود: «اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ إِقَامَتِنَا لِتَعَزِيَةِ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ عَلَيْهِ السَّلَام فَإِنْ جَعَلْتَهُ فَاجْعَلْنَا مَرْحُومِينَ وَلَا تَجْعَلْنَا مَحْرُومِينَ. آمین یا رب العالمین.»

۱. همان، ص ۹۳؛ علی بن موسی بن جعفر (سید بن طاووس)، الإقبال بالأعمال الحسنة فيما يعمل مرة في السنة، تهران: دار الكتب الإسلامية، ۱۳۶۷ش، ج ۱، ص ۲.
 ۲. محمد بن محمد بن نعمان عکبری (شیخ مفید)، الأمالی، قم: کنگره شیخ مفید، دوم، ۱۴۱۳ق، ص ۳۳۸؛ محمد بن حسن (شیخ طوسی)، الأمالی، قم: دار الثقافة، ۱۴۱۴ق، ص ۱۱۵.
 ۳. علی بن موسی بن جعفر (سید بن طاووس)، الإقبال بالأعمال الحسنة، پیشین، ج ۱، ص ۲۴۳.